

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 7
2023

**Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет**

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 7

Рівне, 2023

8. Marlene J. Visual Supports for People with Autism : A Guide for Parents and Professionals (Topics in Autism). Cohen Paperback, Woodbine House Inc., 2005. 226 p.

9. Picci G., Scherf K.S. A Two-Hit Model of Autism : Adolescence as the Second Hit. *Clinical Psychological Science*. 2015. V. 3 (3). P. 349-371.

УДК 159.9-051:159.94

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В СТРЕСОГЕННИХ УМОВАХ

Якубовська Марина, здобувачка ОС «бакалавр»

спеціальності 053 «Психологія», 4 курс, РДГУ

Науковий керівник: Яцюк Н.О., кандидат психологічних наук, доцент

Постановка проблеми. Емоційна стійкість – один з найважливіших факторів, які визначають якість життєдіяльності особистості, який уможливує забезпечення її навчальної, професійної та суспільної діяльності. Завдяки емоційній стійкості уможливується свідоме керування своєю діяльністю, свідоме визначення рівня психічного навантаження на тому рівні, який є достатнім для здійснення ефективної діяльності та отримання оптимальних її результатів. Емоційна стійкість також сприяє зменшенню негативних емоційних впливів, зменшенню нервово-психічного та фізіологічного напруження, стресу, допомагає їх повністю уникати або мінімізувати сили та час, щоб з ними впоратися.

Люди з високим рівнем емоційної стійкості успішно здійснюють професійну діяльність в невизначених, складних або напружених умовах, в тому числі в стресогенних умовах. Емоційна стійкість в стресогенних умовах є опосередкованою цілісним процесом саморегуляції при умові єдності психічних, фізіологічних та когнітивних властивостей та проявів. Саме тому в сучасних умовах є проведення дослідження психологічних особливостей формування емоційної стійкості майбутніх психологів в стресогенних умовах як інтегральної властивості особистості.

Проблема емоційної стійкості та різних її психологічних аспектів досліджувалася вченими Л. Аболіним, Я. Аміневою, М. Анікеєнко, І. Аршавою, С. Бочаровою, М. Гициєнко, А. Золотніковим, П. Зіберманом, В. Небиліциним, А. Ольшанніковою, З. Оніпко, О. Савченко, Б. Тепловим, А. Хромовою, А. Черкашним, О. Черніковою та ін. Вивченню проблеми стресу та впливу стресогенних умов присвячені наукові праці В. Булах, С. Грей, Р. Мерфі, Х. Стельмашук, ДЖ. Стерлінга.

Питання, пов'язані з розкриттям проблеми формування психологічної стійкості, було досліджено та проаналізовано в роботах Г. Дзвоник,

Проте, не дивлячись на наявні здобутки наукових пошуків у зазначеному напрямку, недостатньо вивченою залишається проблема формування емоційної стійкості в умовах стресу майбутніх фахівців в галузі психології, що зумовлює актуальність теми дослідження.

Мета дослідження: проаналізувати психологічні особливості формування емоційної стійкості майбутніх психологів в стресогенних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття стресу було вперше введено Г.Сельє у статті «Синдром, викликаний різними ушкоджуючи ми впливами» як комплекс змін при пошкодженні компенсаторно-приспосувальної реакції організму на негативні чинники.

З часом поняття стресу розширилося та стало означати реакцію людини як на фізично шкідливі чинники, так і вплив будь-яких подій, що супроводжуються виникненням негативних емоцій.

Стрес, визначення якого наводить В. Булах, (від англ. stress - тиск, напруження) - це неспецифічна відповідь організму на будь-яку зміну умов, які потребують пристосування [1, с. 11]. У стані людини, згідно досліджень І. Губенко, О. Карнацької та

О. Шевченко, порушується перебіг пізнавальних процесів, порушується процес розподілу й переключення уваги; спостерігаються неадекватні емоційні реакції, порушення координації рухів, дезорганізація та гальмування всієї нервово-психічної діяльності [2].

У типології стресів В. Булах виділяє три класифікатори:

1. За тривалістю: гострий та хронічний стрес.
2. За впливом на організм: деструктивний та конструктивний стрес.
3. За об'єктом впливу: фізіологічний та психологічний стрес [1, с.11].

Формування емоційної стійкості загалом складний процес, який передбачає цілісність, стійкість, динамізм. Саме тому доцільно розвивати когнітивні здібності до продуктивного евристичного мислення, екстраполяції, пошукову активність, які зумовлюють напрямки продуктивної чи непродуктивної поведінки в стресогенних умовах, надання невизначеній події того чи іншого значення, знаходження оптимального рішення в складній емоційній ситуації.

Ефективність функціонування емоційної стійкості як системи, що включає в себе емоційну регуляцію поведінки особистості, її діяльності, здатність індивіда до контролю своїх емоційних станів в стресогенних умовах, значущих ситуаціях професійної діяльності та соціальної взаємодії, можливо підвищити шляхом корекції її окремих елементів, які детермінуються індивідуально-психологічними, психофізіологічними та соціально-психологічними чинниками.

Емпіричне дослідження емоційної стійкості майбутніх психологів в стресогенних умовах здійснювалося з метою визначення рівнів емоційної стійкості, рівнів стресу та його основних ознак, оцінка емоційної стабільності, вивчення основних характеристик типу нервової діяльності і змістовних психологічних факторів особистості та встановлення взаємозалежності досліджуваних психологічних явищ. Експериментальне констатувальне дослідження проводилося в природніх умовах серед здобувачів вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету спеціальності 053 «Психологія». В дослідженні брали участь 27 осіб віком від 18 до 21 років.

Розробка психодіагностичного інструментарію здійснювалася на основі попередніх теоретичних висновків: методика «Прогноз» (за В. А. Бодровим) – для початкового встановлення рівнів нервово-психічної стійкості; тест «Особистісний опитувальник Айзенка» – для оцінки симптомокомплексу екстраверсії-інтроверсії-нейротизму, емоційної стабільності; методика «Тест на визначення рівня стресу» (за В. Ю. Щербатих) – для встановлення рівня стресу та оцінки інтелектуальних, поведінкових, емоційних та фізіологічних його ознак; тест-опитувальник «Методика вивчення структури темпераменту» Я. Стреляу (модифікація М. М. Данилової, О. Г. Шмельова) – для вивчення основних характеристик типу нервової діяльності; Тест Кеттелла (16-факторний особистісний опитувальник) – для визначення фундаментальних незалежних та психологічно змістовних факторів особистості.

Дуже низький рівень вроджених (біологічно-обумовлених) та надбаних особистісних якостей, резервних психологічних можливостей організму, мобілізаційних ресурсів, які забезпечують оптимальне функціонування людини в несприятливих умовах було встановлено в 19% досліджуваних, низький рівень – в 19% досліджуваних. У 41% учасників експерименту було констатовано задовільний рівень нервово-психічної стійкості, а в 22% – високий рівень.

Вираженою інтроверсією характеризуються 19% опитуваних, помірно вираженою – 33% опитуваних, що свідчить про переважання в них спокійності, стриманості,

серйозності. Виражена та досить виражена екстраверсія – в 26% та в 22% досліджуваних відповідно. Рівень нейротизму в учасників експерименту сильно виражений – в 22% учасників експерименту, досить виражений – у 19% учасників експерименту, помітно виражений – в 26% учасників експерименту, дещо виражений – в 30% учасників експерименту. Порівняльний кореляційний аналіз встановив, що підвищення рівня нейротизму має помітний вплив на підвищення рівня нервово-психічної стійкості ($r=0,69$).

Аналіз структури рівнів стресу вказує на те, що майже половина опитуваних переживають на даний момент помірний стрес – 44% досліджуваних, а 28% досліджуваних – сильний стрес. При цьому було виявлено, що 11% досліджуваних не перебувають під впливом стресу. Кореляційний аналіз визначив, що на підвищення рівня стресу істотно впливають підвищення рівнів всіх груп його ознак: інтелектуальні, поведінкові, емоційні, фізіологічні ознаки. Зниження рівня нервово-психічної стійкості відбувається із підвищенням рівнів вираженості ознак стресу.

41% досліджуваних характеризується притаманною сильною відповідною реакцією нервової системи на стимул, низьким рівнем втомлюваності, високою працездатністю та витривалістю. При цьому в 59% досліджуваних рівень процесів збудження – середній. Рівень процесів гальмування в 67% досліджуваних високого рівня, що вказує на наявність сильних нервових процесів зі сторони гальмування, легкість пригнічення збудження та стимулів, швидке реагування відповідними діями на прості сенсорні сигнали, хорошу у 33% досліджуваних - середній рівнем показника. Високий рівень рухливості нервових процесів властивий 56% учасників експерименту, 44% учасників експерименту – середній рівень. Кореляційний аналіз вказує на те, що на підвищення рівня нервово-психічної стійкості впливає зниження рівня процесів гальмування, а також підвищення рівня врівноваженості психічних процесів за силою; на зниження рівня стресу помітно впливають підвищення рівня процесів гальмування, рівня рухливості нервових процесів, зниження рівня врівноваженості психічних процесів за силою; на підвищення рівня нейротизму має вплив підвищення врівноваженості нервових процесів за силою.

За результатами дослідження соціально-психологічних особливостей особистості, на підвищення рівня нервово-психічної стійкості мають істотний прямий вплив підвищення рівня інтелектуальних властивостей та емоційних властивостей особистості; на підвищення рівня стресу – підвищення рівня комунікативних властивостей особистості, рівня конформізму та рівня тривожності, також емоційних властивостей особистості. Підвищення рівня нейротизму залежить від підвищення рівня інтелектуальних, емоційних властивостей особистості, рівня тривожності, комунікативних властивостей, рівня конформізму та від зниження рівня фрустрації. На підвищення рівня врівноваженості за силою нервових процесів насамперед впливає підвищення рівня комунікативних, інтелектуальних та емоційних властивостей особистості.

Висновки. Таким чином, перспективами подальших наукових пошуків в напрямку психологічних особливостей формування емоційної стійкості майбутніх психологів в стресогенних умовах вбачається необхідність розробки комплексу засобів та способів психологічного впливу, які мають спрямовуватися на розвиток абстрактності мислення, зниження його ригідності, розвиток емоційної витривалості, самостійності, незалежності, наполегливості, відповідальності, дисциплінованості, впевненості в собі,

само розуміння та самоприйняття, вміння контролювати свої імпульсивні прояви, самоорганізовуватися, дотримуватися моральних норм та правил, підвищення товариськості, відкритості, готовності до встановлення контактів, зменшення фрустрованості, дратівливості, сором'язливості, надмірної експресивності та егоцентричності, впертості, розширення інтелектуальних інтересів.

Список використаних джерел

1. Булах В. П. Стрес та його вплив на організм людини. *Медсестринство*. 2014. №3. С. 10-15.
2. Губенко І. Я., Карнацька О. С., Шевченко О. Т. Основи загальної і медичної психології, психічного здоров'я та між особового спілкування : підручник. Київ : Медицина, 2013. 296 с.

УДК [159.98:616.8]:344.1-057.36:330.4

СТАТИСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ ЗАХВОРЮВАНOSTІ НА ПТСР У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Яремчук Юлія, здобувач ОС «бакалавр»

спеціальності 053 «Психологія», 3 курс, РДГУ

Науковий керівник: Джеджерера О.В., старший викладач

Постановка проблеми. З початком антитерористичної операції на Україні у 2014 р., а згодом й розгортання повномасштабної війни по всій території держави у лютому 2022 р., питанню вивчення впливу бойових дій щодо захворюваності на посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) серед військовослужбовців України майже не приділялося уваги. Це обумовлюється декількома факторами: по-перше нестачею спеціалістів, які можуть оцінити емоційний стан військовослужбовців та оказати належну психологічну підтримку; по-друге, відсутністю будь-яких спеціалізованих наукових досліджень в цій сфері; по-третє, складністю збору інформації у гарячих точках; по-четверте, розрізненістю статистичних відомостей, що розподіляються між різними військовими установами й не узагальнюються.

За даними, оприлюдненими українським військовим психологом, полковником ЗСУ О. Скрипкіним у 2017 р., 60-70 тис. із 300 тис. військовослужбовців та співробітників інших силових структур, які брали участь в АТО на сході країни мають розлади ПТСР [1]. Однак, ці відомості дуже приблизні, оскільки репрезентативної виборки серед экс-бійців АТО при дослідженні ПТСР не проводилося.

Мета дослідження - проаналізувати та розкрити статистичні особливості виникнення захворюваності на ПТСР у військовослужбовців, спираючись на дослідження американських лікарів, які вивчали тенденції захворюваності на ПТСР серед військовослужбовців США на дійсній службі між 1999 і 2008 роками [2], а також власний досвід консультанта з морально-психологічної підтримки ГО «Центр підтримки Атлант».

Виклад основного матеріалу дослідження. Згадки про травматичні наслідки бойового стресу можна віднайти ще в стародавніх письмових джерелах. У війнах більш пізнього періоду це явище стали називати «слабкістю солдата», «військовим неврозом», «бойовою втомою». В 1980 р. комісія західних психіатрів проголосувала за включення ПТСР у «Керівництво по діагностиці та статистиці психічних розладів» (DSM) [3].

Американські фахівці у своїх дослідженнях стверджують, що розлади психічного здоров'я були поширеними серед військовослужбовців й до початку бойових дій в Іраку (OIF) та Афганістані (OEF) [4; 5], однак згодом вони стали «фірмовими ранами» серед військовослужбовців США, залучених для підтримки цих операцій [6]. Серед критичних станів психічного здоров'я ПТСР і сильна депресія привернули найбільшу увагу дослідників.

У звіті корпорації RAND наводилась статистика, що приблизно 300 тис.

ЗМІСТ

Артемук О. Вплив стресу на самопочуття людини та її життєдіяльність	3
Баранович І. Вікові особливості прояву страхів у дітей молодшого шкільного віку...	5
Басалига Т. Посттравматичний стресовий розлад у учасників збройних конфліктів...	7
Болюх Н. Вплив емоцій на психічне здоров'я особистості.....	10
Боровець А. Проблема розвитку особистості в молодшому шкільному віці.....	13
Боса-Мірявець М. Психологічна готовність майбутніх педагогів до професійної діяльності.....	16
Босий-Мірявець В. Комунікативна культура педагога: психологічний вимір.....	20
Бугайчук І. Психокорекція нейрофізіологічних зв'язків у дітей з особливими освітніми потребами.....	23
Гавін Б. Особливості прояву психологічного стресу у людини.....	25
Гонтаренко В. Механізми психологічного захисту дітей.....	28
Гончарук А. Психологічні особливості спілкування у підлітковому віці.....	30
Горбатюк О. Методичні аспекти профілактики девіантної поведінки підлітків	33
Гудовсек С., Павелків Р. Сутність поняття «безпека життєдіяльності» з точки зору психологічної науки.....	34
Дем'янюк В. Психологічний зміст емпатії в контексті морального розвитку молодшого школяра.....	37
Дивульська К., Юрчук О. Особливості роботи психолога у школі в умовах воєнного стану.....	40
Єфімова М. Психологічні особливості дітей вимушених переселенців.....	42
Загородський Д. Психологічні чинники прояву любові у подружніх парах.....	44
Каверіна Б. Особливості конфліктної поведінки у підлітковому віці.....	47
Климчук І. Психологічні особливості емоційної стійкості студентів у період кризи...	52
Ковальчук О., Аладько Т., Ковальчук С. Соціально-психологічні причини поширення алкоголізму в середовищі підлітків.....	55
Ковальчук О., Назарець Л. Особливості дистанційного навчання в системі вищої освіти: недоліки та переваги.....	58
Коренко Д. Психологічні особливості поведінки обдарованих дітей.....	62
Корчака Ф., Корчакова Н. Вплив військової агресії на розвиток національної ідентичності української молоді	65
Котляр О. Психологічні особливості переживання самотності в юнацькому віці.....	66
Кривко М. Вплив сучасної іграшки на психічний розвиток дитини дошкільного віку.	68
Кулакова О. Використання інтерактивних платформ у навчанні іншомовної лексики	72
Курята Н. Вплив війни на життєстійкість українського студентства.....	75
Лаврук Л. Психологічні особливості міжкультурної адаптації переселенців у чужій країні.....	77
Мартюченко К. Креативність як фактор успішної самореалізації особистості.....	80
Мисько Є. Шкільна тривожність підлітків як соціально-психологічна проблема.....	83
Мотруніч І., Юрчук О. Використання інноваційних технологій у процесі фізичного виховання дошкільників.....	86
Нікішина Д. Рефлексія як фактор подолання фрустраційних ставнів у студентів.....	88
Оборська А. Дослідження впливу арт терапії у процесі психологічної корекції девіантної поведінки поранених військовослужбовців під час реабілітації.....	92

Павелків В. Сучасні реалії та їх вплив на розвиток агресивної та деструктивної поведінки молоді.....	93
Парчук Т. Психологічна готовність молоді до сімейного життя.....	96
Подлящук О. Психологічні особливості прояву емоційного вигорання у педагогів....	97
Приступлюк С. Психокорекція агресивної поведінки підлітків засобами арттерапії...	101
Пшенична Л. Феномен харизми та його вплив на міжособистісну взаємодію.....	103
Ряба Л. Фактори формування самооцінки в підлітковому віці.....	106
Сабат Є. Особливості феномена прокрастинації у студентському середовищі.....	108
Семенюк В. Психологічний супровід дітей раннього віку із загальною затримкою мовленнєвого розвитку.....	111
Сизов С. Теоретичний аналіз психологічної реабілітації осіб з алкогольною залежністю.....	112
Стащук А. Особливості використання арт терапії в роботі з молодшими школярами..	113
Тарасюк Л. Музика як чинник впливу на психічний стан особистості.....	116
Тимчак С. Інформаційна гігієна під час війни.....	118
Ткачук О. Соціально-психологічні аспекти сугестивності як фактору узалежнених форм поведінки в юнацькому віці.....	120
Українець В. Віра дітей у Збройні Сили України.....	123
Федорович Р., Опанасюк І. Методи арттерапії як засіб корекції сімейних відносин.....	125
Холод Ю. Формування національної гідності дітей дошкільного віку як проблема дошкільної освіти.....	127
Хома О. Soft skills як феномен професійної компетентності сучасного психолога.....	129
Чорноус Я. Психологічні особливості прояву ейджизму в студентській молоді: теоретичний аспект.....	131
Шевчук В. Соціально-психологічні аспекти дитячо-батьківських взаємин у сім'ях, що перебувають у складних життєвих обставинах.....	134
Шепель Т. Проблема емоційного вигорання лікарів.....	137
Шишка А., Юрчук О. Адаптивне фізичне виховання як засіб корекції психомоторних порушень у дошкільників із заїкуватістю.....	139
Яковець О. Особливості процесу соціальної адаптації дітей з аутизмом.....	142
Якубовська М. Психологічні особливості формування емоційної стійкості майбутніх психологів в стресогенних умовах.....	145
Яремчук Ю. Статистичні особливості виникнення захворюваності на ПТСР у військовослужбовців.....	149
Ярмошевич В. Експериментальне дослідження використання методу казкотерапії у роботі з дітьми в умовах війни.....	150